

niai datuojami XVI a. pabaiga–XVII a. bei namų valdos 46 PV sklypo dalyje permaišytame sluoksnyje surinkti XVII–XX a. archeologiniai radiniai.

SURVEY EXPLORATIONS IN UKMERGĖ, IN GEDIMINO STREET

In Ukmergė old town, on the different places of Gedimino street, 6 segments of the trench section of 0.7 m deep were recorded. The

total length of them was 29 m. During the explorations 22 archaeological finds were collected and registered. The archaeologically valuable cultural layer in the surveyed part of Gedimino street was detected in two locations. The building foundation and archaeological finds found next to the building 43 are dated to the end of the 16th century – the 17th century. In the southwestern part of the plot of building 46 the artefacts dated to the 17th–20th centuries were found in the mixed layer.

ŽVALGOMIEJI TYRINĖJIMAI UKMERGĖJE, PAUPIO IR P. CVIRKOS G.

Romas JAROCKIS

2003 m. Ukmergės senamiestyje (U36), Paupio ir P. Cvirkos g., vyko archeologiniai žvalgomieji tyrimai, kurių tikslas – išžvalgyti telefono kabelio tranšėjų vietas.

Paupio g. ištirta 11 šurfų, kurių bendras plotas siekia 10,5 m². Septyniuose šurfluose užfiksuoti kultūriniai sluoksniai, kurių storis svyruoja nuo 20 iki 180 cm. Pagal archeologinius radinius jie datuojami XIV–XX a. Vertingos mokslinės informacijos suteikė šurfo 1 tyrimai Paupio g. namo 14 sklype. Čia, 130 cm gylyje nuo žemės paviršiaus, atsidengė XIV–XV a. datuojamas kultūrinis sluoksnis.

P. Cvirkos g. iškastuose šurfluose archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio ar radinių neaptikta.

SURVEY EXPLORATIONS IN UKMERGĖ, IN PAUPIO AND P. CVIRKOS STREET

In 2003 in Ukmergė old town, in Paupio street, 11 test excavations were performed of the total area of 10.5 m². In 7 test pits, the cultural layers which thickness vary from 20 to 180 cm were recorded. According to the archaeological finds, the cultural layers are dated to the 14th–20th centuries. The exploration of test pit 1 in Paupio street 14 provided valuable scientific information. At the depth of 130 cm below the soil surface the cultural layer dated to the 14th–15th centuries was uncovered. In the test pits performed in P. Cvirkos street no valuable cultural layer neither archaeological finds were detected.

SENJORŲ NAMO KĖDAINIUOSE TYRINĖJIMAI

Algirdas JUKNEVIČIUS

2003 m. Kėdainių senamiestyje buvo tyrinėtas XVII–XIX a. architektūros paminklas, Senjorų namas, dar vadinamas Arnetų namu.

Senjorų namas yra vienas iš miestietiš-

kos architektūros pavyzdžių Kėdainiuose, iki šių dienų išlikęs autentiško tūrio, vidaus plano ir su XVII–XIX a. statybų detalėmis.

Namas stovi centrinėje Kėdainių sena-

miesčio dalyje, prie Radvilų g., ir pažymėtas Nr. 21. Jis yra mūrinis, dviejų aukštų ir dviejų L plano korpusų – R kieme ir Š prie gatvės. Namo R korpusas – netaisyklingo stačiakampio plano, 15 m ilgio ir 6–7,5 m pločio, galiniu fasadu orientuotas į kiemą. Š korpusas – taisyklingo stačiakampio plano, 21,3 m ilgio ir 6,5 m pločio šoniniu fasadu atsuktas į Radvilų gatvę. Abu namo korpusai dviejų galų plano: korpusų centre įrengti prieškambariai, galuose – gyvenamosios ir ūkinės patalpos. Namo R korpusas – ūkinės paskirties. Jo abiejų aukštų centre įrengti prieškambariai su virene pirmame aukšte ir kupolo formos kaminu virš virenės antrame aukšte. P pusėje nuo kamino įrengta patalpa su krosnimi, Š – nedidelė skliautuota patalpa tualetui su ventiliacijos anga kamino kupole. Iš pirmo aukšto prieškambario į antrą aukštą veda medinė sraigtinė laiptinė. Antro aukšto prieškambario sienoje įrengtos durys į neišlikusią medinę galeriją kiemo pusėje.

Š korpuso abiejų aukštų centre įrengti prieškambariai, galuose – po vieną ir po dvi pereinamos patalpas.

Po namu sumūrytas rūsys su dviem skliautuotomis patalpomis ir dviem laiptinėmis. Sraigto formos laiptinė iš gatvės veda į mažąją rūsio patalpą, o tiesi, skliautuota laiptinė iš kiemo per tambūrą – į didžiąją rūsio patalpą.

Namo stogas nuožulnus, pritaikytas gontams, dabar uždengtas šiferiu. Abiejų namo korpusų fasadai plokšti, tinkuoti, juos skaido stačiakampiai langai, sukomponuoti vienas virš kito.

Istoriniuose šaltiniuose namas paminėtas 1666 m. Tų metų miesto inventoriaus sąrašė nurodyta, kad namas yra mūrinis ir priklauso škotui Jonui Arnetui. Žinoma, kad 1675 m. namą iš J. Arneto nupirko evangelikai reformatai pamokslininkams gyventi. 1727 m. Kėdainių evangelikų reformatų bažnyčiai priklausiusių sklypų, pastatų ir parduotuvių sąrašė namas pavadintas Senjorų klebonija. Nuo tų metų iki šių dienų namas vadinamas Senjorų namu.

Namu susidomėta 2002 m., kada iškėlus socialiai remtinus gyventojus pasirodė, kad jis yra vertingos ir unikalios miestietiškos architektūros, išlaikęs autentišką vidaus planą ir XVII–XIX a. statybų detales.

Namas pradėtas tyrinėti pagal 2003 m. priešprojektinių darbų ir tyrimų programą (autorai – architektė D. Pikšrienė ir archeologas A. Juknevičius). Tyrimų tikslas – nustatyti, kada ir kokio plano buvo sumūrytas Senjorų namas, kokie pirmo aukšto ir rūsio grindų bei kiemo paviršiai, kokia yra pamatų būklė.

Namo pirmo aukšto patalpose, rūsyje ir kieme, prie abiejų korpusų pamatų buvo iškastos 9 įvairaus dydžio perkasos, iširtas 116,96 m² plotas. Atkastas 40–90 cm storio kultūrinis sluoksnis su 5 horizontais, kurių apatinis datuotas XV a., viršutinis – XX a. pirmąja puse. Nustatyta, jog du apatiniai kultūrinio sluoksnio horizontai susiformavo iki XVII a. vidurio – iki Senjorų namo statybos. Kiti trys horizontai susiformavo XVII a. viduryje, mūrijant namą ir XIX a. pirmojoje pusėje bei XX a. pirmojoje pusėje jį rekonstruojant.

Ankstyviausias kultūrinio sluoksnio horizontas atkastas Senjorų namo kieme, 68 cm gylyje nuo dabartinio kiemo grindinio. Jį sudaro 6–8 cm storio suminto kiemo sluoksnis, kuris pagal aptiktas puodų šukes datuotas XV a. Kiemo sluoksnyje aptikta gyvulių kaulų ir perdegusio molio tinko trupinių. Vidinės tinko trupinių pusės – su medžių žymėmis, išorinės – lygiai nuglaistytos ir nubalintos kalkėmis. Spėjama, kad molio tinko trupiniai yra molinės krosnies arba židinio, stovėjusių medinio namo viduje, liekanos. Greičiausiai namas stovėjo Senjorų namo arba Radvilų gatvės vietoje. Medinių namų, datuotų XIV–XV a., liekanų atkasta per 60–100 m į R nuo tiriamos vietos, 1985 ir 1992 m. kasinėjant Didžiosios rinkos aikštės P ir V prieigas.

Dar vienas suminto kiemo sluoksnis atkastas Senjorų namo kieme, 46–50 cm gylyje nuo dabartinio kiemo grindinio ir namo

Š korpuso prieškambaryje, 80 cm gylyje nuo prieškambario grindų. Jis yra 12–20 cm storio, datuotas XVI a. pabaiga–XVII a. pirmąją pusę ir liudija, kad dabartinio Senjorų namo vietoje XVI a. pabaigoje–XVII a. pirmojoje pusėje irgi būta kiemo. Sprendžiant iš 1604 ir 1624 m. miesto inventorių sąrašų, sklype stovėjo mediniai namai, greičiausiai prie gatvės, Senjorų namo vietoje.

Žinoma, kad nuo 1637 m. sklypas priklausė škotui Jonui Arnetui.

Nustatyta, jog Senjorų namas (tuo laiku priklausęs J. Arnetui), sumūrytas XVII a. viduryje, buvo kitokio plano ir tūrio nei dabar esantis, – dviejų aukštų ir dviejų L plano korpusų – R kieme ir Š prie gatvės. R korpusas sumūrytas tokio pat dydžio ir plano kaip dabar esantis. Š korpusas sumūrytas trumpesnis, apie 16 m ilgio palei gatvę, su 2,7–3,5 m pločio grįstu įvažiavimu iš gatvės į kiemą. Manoma, kad įvažiavimas buvo perdengtas skliautuota perdanga, virš kurios buvo įrengta dar viena patalpa.

Po namu sumūrytas rūsys su dviem skliautuotomis patalpomis – mažąja po šiauriniu korpusu ir didžiąja abiejų korpusų sandūroje. Į mažąją rūsio patalpą buvo patenkama iš gatvės, per sraigto formos laiptinę, o į didžiąją – iš kiemo pusės, per tiesią, skliautuotą laiptinę ir tambūrą. Rūsio patalpų grindys 20 cm žemiau durų slenkščio buvo grįstos lauko rieduliais.

Akivaizdu, kad Š korpuso pirmo aukšto pereinamosios patalpos buvo skirtos prekybai. Prekės į patalpas buvo pakeliamos iš rūsio per rūsio sienoje sumūrytos nišos angą. Antro aukšto pereinamosiose patalpose buvo gyvenama.

Namo R korpusas turėjo ūkinę paskirtį. Pirmame korpuso aukšte įrengtas prieškambaris su virene ir nedidele patalpa prie virenės. Antrame aukšte įrengtas dar vienas prieškambaris, kupolo formos kaminas virš virenės, virtuvė su krosnimi ir tualetas su skliautuota perdanga. Iš prieškambario buvo patenkama į medinę galeriją, įrengtą išilgai R korpuso V sienos.

Nustatyta, jog abiejų korpusų pirmo aukšto grindys buvo dabartinių grindų lygyje. Sprendžiant iš čerpių fragmentų, atkastų XVII a. vidurio statybinių atliekų sluoksniuose, namo stogas buvo status, dvišlaitis, dengtas olandiško tipo čerpėmis.

Namo kiemas buvo 25–30 cm žemiau dabartinio kiemo paviršiaus ir grįstas lauko rieduliais. Grindinyje palei abiejų korpusų sienas ir išilgai įvažiavimo išgrįstas nuotekų latakas su nuolydžiu į gatvę. Grindinys buvo gerai prižiūrėtas, nuolat tvarkytas ir naudotas iki XIX a. pirmosios pusės, iki namo rekonstrukcijos.

Senjorų namas rekonstruotas XIX a. pirmojoje pusėje. Labiausiai buvo rekonstruotas namo Š korpusas, mažiau – R.

Namo Š korpusas išplėstas į V iki dabartinio 21,3 m ilgio. Išplėstos dalies pirmame ir antrame aukštuose įrengtos patalpos, o buvusio įvažiavimo iš gatvės vietoje – po du prieškambarius. Pirmo aukšto prieškambariuose įrengtos durys – vienos į gatvę, kitos – į kiemą. Nišos anga, per kurią prekės iš rūsio buvo pakeliamos į pirmo aukšto patalpas, užmūryta.

Namo R korpuse panaikinta medinė galerija ir permūryta laiptinė į didžiąją rūsio patalpą. Iš pirmo aukšto prieškambario į antrą aukštą įrengta medinė sraigtinė laiptinė, o prie jos – durys į kiemą. Kiemo paviršius pakeltas 25–30 cm ir išgrįstas lauko rieduliais. Grindinys grįstas su nuolydžiu V kryptimi į 4 m pločio grįstą įvažiavimą iš gatvės sklypo į kiemą. Įvažiavimas padarytas tarp Senjorų namo Š korpuso ir medinio namo sklypo V pakrastyje.

Abiejų korpusų langai buvo sumažinti ir sukomponuoti vienas virš kito. Fasadai nutinkuoti ir nubalinti kalkėmis. Stogas pertvarkytas, padarytas plokščias ir pritaikytas gontams. Pastogė apjuosta profiliuotu karnizu.

Po rekonstrukcijos Senjorų namas įgavo klasicistinį stilių, tačiau didesnė patalpų dalis su rūsiu išliko renesansinio plano su XVII a. vidurio statybų detalėmis.

Tarpukariu namo vidus buvo iš dalies rekonstruotas ir pritaikytas butams. Abiejų korpusų patalpos pertvertos medinėmis pertvaromis, o Š korpuso pirmo aukšto prieškambaryje įrengta virtuvė. Koklių krosnys perstatytos. Jose panaudotos XVIII a. pabaigos metalinės krosnių detalės ir XIX a. kokliai.

Kiemas išgrįstas lauko rieduliais. Grindinio paviršius išliko XIX a. I pusės kiemo lygyje.

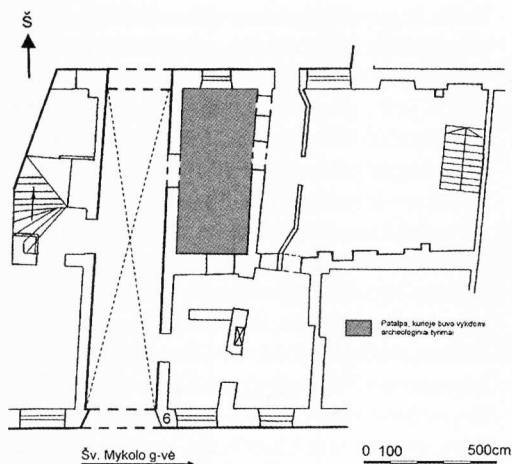
Didesnę kultūriniame sluoksnyje aptiktų radinių dalį sudaro XV–XVII a. buitinės keramikos šukės ir XVII–XIX a. statybinės keramikos fragmentai. Prie retesnių radinių priskirtinos XV a. keramikos šukės, iš kurių buvo restauruotas puodas ir dvi varinės sidabruotos žvakidės, pagamintos XIX a. viduryje vienoje Maskvos dirbtuvių. Abi žvakidės atkastos mažojoje rūšio patalpoje.

EXPLORATIONS IN SENJORAI HOUSE, IN KĖDAINIAI

In 2003 in Kėdainiai old town, the 17th–19th century architectural monument Senjorai (Arnetai) house was investigated. Here the area of 116.96 m² was investigated. The 40–90 cm thick cultural layer with 5 horizons was uncovered where the bottom horizon is dated to the 15th century, while the top horizon is dated to the first half of the 20th century. Most of the finds are fragments of household pottery dated to the 15th–17th century and fragments of building ceramics dated to the 17th–19th centuries. Rarer finds were pottery fragments of the 15th century, from which a pot was restored, and two copper silvered candlesticks produced in the middle of the 19th century in one of Moscow workshops.

TYRINĖJIMAI VILNIUJE, ŠV. MYKOLO G. 6

Vytautas JUŠKAITIS



72 pav. Šv. Mykolo g. 6 pastato planas.

Fig. 72. Plan of the building in Šv. Mykolo street 6.

2003 m. rugsėjį–2004 m. vasarį buvo vykdomi archeologiniai tyrimai name, esančiame Šv. Mykolo gatvėje 6 (72 pav.), nes jame numatyta iškasti rūšį ir įrengti tualetą kavinės „Gabi“, kuri įsikūrusi šiame name, lankytojams.

Tyrinėtas apie 18 m² plotas. Į gylį numatyta kasti apie 4 m nuo dabartinio paviršiaus. Patalpa yra netaisyklingo keturkampio formos. Jos ilgis – 6 m, plotis 2,6–3,2 m. Patalpa orientuota Š–P kryptimi. Archeologinių tyrimų metu kasamo rūšio vietoje buvo panaudota metrinė kvadratų sistema. Sistema sudaryta iš R sienos iškėlus statmenis. Š–P kryptimi kvadratai žymėti raidėmis A, B, C, D, E, F, G, o R–V – skaičiais 1, 2, 3. Pradėjus archeologinius tyrimus šios patalpos žemės paviršius buvo ties H_{abs} 99,65–99,60 m. Grin-